

Spravedlivá transformace

Přechod k nízkouhlíkové ekonomice z pohledu práva

- \\ Dopady klimatické změny v podobě stále častějších extrémů počasí se stávají klíčovým tématem zemědělství, průmyslu, energetiky, ale i každodenního života.
- \\ Změnu klimatu lze efektivně řešit především přechodem od ekonomiky závislé na fosilních palivech k ekonomice nízkouhlíkové.
- \\ Koncept tzv. spravedlivé transformace je základním vodítkem pro přípravu strategií, legislativy i konkrétních opatření, která parametry změny nastaví.
- \\ Nespravedlivá transformace může přinést zvýšenou chudobu, nezaměstnanost, sociální nestabilitu, migraci i nedostatek finančních prostředků ve veřejných rozpočtech.
- \\ V České republice změny nejvíce zasáhnou Ústecký, Karlovarský a Moravskoslezský kraj. S odklonem od uhlí zde dojde k největším změnám ekonomiky a pracovního trhu.
- \\ Spravedlivá transformace je nejen nezbytná, ale lze ji navíc vnímat jako příležitost mimo jiné k tomu, jak tlumit škodlivé nerovnosti ve společnosti.

Reálné hrozby, jež vyplývají z globálního oteplování, a postupně se projevující změny klimatu nutí státy Evropské unie transformovat hospodářství. Využívání fosilních paliv musí ustoupit ekonomice nízkouhlíkové. Plánovaná transformace je koncipována jako spravedlivá – tak, aby nikdo nebyl opomenut. Cílem spravedlivé transformace je předcházet negativním jevům, jako jsou zvýšená chudoba, sociální nestabilita, nezaměstnanost nebo stěhování ze zasažených regionů.

Tento AVex objasňuje, jaké právní úpravy a další opatření bude třeba přijmout a kde a jak je v duchu spravedlivé transformace aplikovat. AVex vysvětluje pojmy jako klimatická spravedlnost, zranitelné skupiny či energetická chudoba a ukazuje příklady správného i nedostatečného přístupu k regulaci.

Koncept spravedlivé transformace

Koncept spravedlivé transformace je jedním z pilířů řešení klimatické změny v Evropské unii. V podobě hesla „*leave no one behind*“ (nikdo nesmí být opomenut) tvoří zásadní součást tzv. Zelené dohody pro Evropu (*European Green Deal*) a evropských právních předpisů v oblasti klimatu, na prvním místě tzv. evropského klimatického zákona. Ten v čl. 4 odst. 5 písm. c) stanoví, že při navrhování cílů v oblasti klimatu musí Evropská komise mj. zohlednit potřebu zajištění spravedlivé a sociálně vyvážené transformace pro všechny.

Spravedlivá transformace je tak v evropském právu především ideovým základem a principem, avšak pro účely praktické realizace v jednotlivých zemích EU je blíže upravena zejména v oblasti financí, protože bude vyžadovat nemalé investice.

Dostatečné finanční prostředky pro celý proces má v EU zajistit tzv. Mechanismus pro spravedlivou transformaci. Jeho nejdůležitější součástí je Fond spravedlivé transformace s finančními prostředky zhruba 19 mld. eur.

CO JE SPRAVEDLIVÁ TRANSFORMACE?

Spravedlivá transformace (*just transition*) je právní a širěji též společenskovební pojem úzce související s řešením klimatické krize.

Cílem spravedlivé transformace je, aby žádná osoba, zaměstnanec, místo, sektor, region nebo země nebyla ponechána bez pomoci při přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku.

Spravedlivá transformace není novým konceptem – poprvé ji využily odborové organizace v USA v devadesátých letech 20. století pro ochranu zaměstnanců utlumovaných odvětví (např. tabákového průmyslu). Nyní je spojována především s dekarbonizací, tedy přechodem od ekonomiky závislé na fosilních palivech k ekonomice nízkouhlíkové.

Spravedlivá transformace zahrnuje zohlednění zranitelných skupin, vytváření kvalitních pracovních míst a rekvalifikaci zaměstnanců původně pracujících ve fosilních odvětvích, jejich sociální ochranu, spravedlnost v přístupu k energii a jejichmu užívání a konzultace s relevantními zájmovými skupinami.

Jaké typy opatření využít?

- Poskytnutí dávek, dotací a grantů (např. příspěvky na rekvalifikaci, sociální dávky)
- Přímé poskytnutí služeb či zboží (např. školení a poradenství prováděné přímo veřejnými subjekty – úřady práce)
- Programy a schémata řešící restrukturalizaci či zánik konkrétního odvětví
- Poskytnutí výjimek nebo úlev pro určité období – možnost neplnění některých povinností po určitou dobu ze strany zasažených podniků
- Změny ve fiskální struktuře (reformy daní)

Dopad ruské agrese proti Ukrajině

Přechod k nízkouhlíkové ekonomice (a tím i spravedlivou transformaci) komplikuje aktuální vývoj mezinárodní situace, zejména válka na Ukrajině. V této souvislosti vzrostly především ceny ropy a zemního plynu. Přitom se zemním plynem se počítalo jako s přechodným zdrojem energie při odklonu od spalování uhlí. Z tohoto důvodu bylo nutné se v nedávné době částečně k uhlí vrátit, například v teplárenství.

V ČR lze jako příklad uvést nedávné schválení vyhlášky, která umožňuje spalování uhlí i v teplárnách, v nichž by bylo podle doposud platné úpravy od 1. 1. 2023 možné spalovat již pouze zemní plyn.

Takové trendy mají bezpochyby negativní dopad na množství produkovaných skleníkových plynů. Na druhou stranu nutnost rychlého omezení závislosti EU na dovážených fosilních zdrojích energie může být impulzem k zásadnímu posílení obnovitelných zdrojů energie v dlouhodobém horizontu – tomu odpovídají i poslední legislativní návrhy Evropské komise a strategické dokumenty EU (např. tzv. Plán REPowerEU, jehož cílem je snížit závislost EU na dovozu energií z Ruské federace, a to i prostřednictvím vyššího využití obnovitelných zdrojů).

O PENÍZE JDE AŽ NA PRVNÍM MÍSTĚ aneb FOND PRO SPRAVEDLIVOU TRANSFORMACI

Fond pro spravedlivou transformaci (*Just Transition Fund*) zřídilo zvláštní nařízení Evropského parlamentu a Rady EU. Obsahuje finanční prostředky ve výši přes 19 mld. eur určené pro podporu transformace v regionech významně zasažených přechodem na nízkouhlíkové hospodářství. Nařízení stanovuje podmínky pro jejich využití.

Základní podmínkou je vytvoření Plánu spravedlivé územní transformace dotčených regionů (čl. 11 nařízení) – plány následně přezkoumává Evropská komise. Nařízení rovněž v čl. 8 vymezuje konkrétní typy činností, které mohou být z Fondu spravedlivé transformace podpořeny – jedná se například o podporu malých a středních podniků, investice do činnosti v oblasti inovací a výzkumu, investice do obnovitelných zdrojů energie či pomoc uchazečům o práci a jejich rekvalifikace.

V případě ČR představují finanční prostředky z Fondu pro spravedlivou transformaci cca 42 mld. Kč rozdělených do zmíněných krajů (Ústeckého, Karlovarského a Moravskoslezského) podle počtu obyvatel, HDP, nezaměstnanosti, plochy dotčené těžbou a počtu zaměstnanců ve vědě a výzkumu. Tyto prostředky by měli žadatelé čerpat prostřednictvím Operačního programu Spravedlivá transformace. V březnu 2022 vzala vláda na vědomí návrh Plánu pro spravedlivou transformaci v ČR a následně probíhal dialog mezi ČR a Evropskou komisí o jeho konečné podobě. Evropská komise ho schválila 26. 9. 2022. K návrhu zaznívaly i kritické ohlasy, například neziskových organizací kvůli podpoře tzv. strategických projektů, které obhospodařují velké energetické společnosti. Podle bodu 12 preambule evropského nařízení má Fond pro spravedlivou transformaci podporovat především investice do malých a středních podniků. Výtky k zapojení velkých uhelných společností ovšem přetrvávají i v úči upravené verzi. Díky schválení Evropskou komisí může začít podávání konkrétních žádostí o finanční prostředky (administraci bude provádět Státní fond životního prostředí).

Energetická chudoba

Jednotlivec či skupina (např. rodina či domácnost) si není schopna zajistit zdroje tepla, elektřiny či chladu z důvodu nedostatku finančních zdrojů či nedostatku adekvátní infrastruktury.

Emisní obchodování

Emise skleníkových plynů jsou jednou z hlavních příčin globálního oteplování. Právo EU proto zavedlo systém emisních povolenek, jejichž účelem je motivovat podniky ke snižování vlastních emisí skleníkových plynů jejich zpoplatněním: jedna povolenka opravňuje držitele k vypuštění jedné tuny emisí. Kdo potřebuje vypouštět více, musí si povolenky dokoupit, naopak, kdo například investoval do čistší technologie a vypouští méně, může přebývající povolenky prodat. Počet povolenek na trhu se přitom postupně snižuje, což vysoce emisní zdroje prodává. V současné době se emisní obchodování povinně uplatňuje v odvětví výroby elektřiny a u vybraných intenzivních průmyslových odvětví (například rafinerie, koksovny, železárny a ocelárny, cementárny). EU však do něj v rámci nyní projednávaného legislativního balíčku „Fit for 55“ plánuje do budoucna zařadit též dopravu a budovy. Tato změna může mít výrazný vliv na spravedlivou transformaci, protože emisní

povolenky by pak museli nakupovat i dodavatelé pohonných hmot pro vozidla a dodavatelé energií pro budovy, což by pravděpodobně vedlo k navýšení jejich cen pro spotřebitele. EU hodlá tento problém řešit zřízením klimatického fondu, z jehož prostředků by se kompenzovalo navýšení cen nejzranitelnějším spotřebitelům a předcházelo energetické chudobě.

Carbon lock in

Podpora či investice do nového zdroje skleníkových plynů (například povolení rozšíření těžby) do budoucna ztěžují a zpomalují přechod na nízkouhlíkové hospodářství. Přitom by se dané finanční prostředky mohly lépe použít pro opatření, která by snižovala emise skleníkových plynů, a tudíž omezovala klimatickou změnu (tzv. mitigace), nebo by zmirňovala její dopady na životní prostředí a lidskou společnost (tzv. adaptace). *Carbon lock in* je z hlediska spravedlivé transformace nežádoucí.

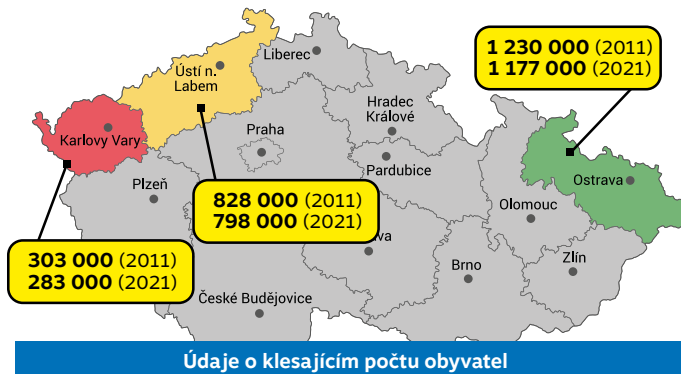
Greenwashing

Tato forma marketingu se snaží přesvědčit veřejnost, že produkt či aktivita organizace jsou šetrné k životnímu prostředí a využívá k tomu nepravdivé, nepřesné či zavádějící informace.

Kde začít? Jádrem jsou dotčené regiony

I když se může zdát, že je spravedlivá transformace záležitostí evropskou, je nezbytné ji provádět především na úrovni regionů, či dokonce jednotlivých obcí.

Pro účely čerpání z evropského Fondu spravedlivé transformace měly členské státy EU identifikovat regiony nejvíce zasažené přechodem na nízkouhlíkové hospodářství. V České republice jsou jimi Ústecký, Karlovarský a Moravskoslezský kraj. V těchto regionech se dosud těží uhlí a koncentruje se zde na něj navázaný těžký průmysl – hutnictví, chemický průmysl, výroba tepla a elektřiny (vyrábí se tam 38 % veškeré elektřiny v ČR). Jedná se o tzv. strukturálně postižené regiony.

Dotčené kraje již zpracovaly své vlastní transformační plány, v nichž se zaměřily na svá specifika. Plány schválila v jednotlivých krajích v roce 2021 tzv. Regionální stálá konference, tedy orgán zřízený v každém kraji pro zlepšení strategického plánování a využití evropských prostředků. Kromě veřejného projednání těchto plánů se v krajích shromažďovaly i návrhy a podklady pro strategické projekty v regionech.

Jak zapojit všechny dotčené?

Spravedlivá transformace by se neměla vykládat užce a pouze ve vztahu k pracovnímu trhu (zaměření pouze na zaměstnance by odpovídalo staršímu pojetí konceptu z osmdesátých a devadesátých let 20. století), ale je nezbytné ji rozšířit na všechny úrovně společnosti a hospodářství, včetně zranitelných společenství, spotřebitelů či občanů.

Aby byla příprava opatření v souladu s principy spravedlivé transformace, je nezbytné na prvním místě zajistit, aby se v ní angažovaly dotčené skupiny včetně skupin zranitelných a jejich členové přijali plánování spravedlivé transformace a realizaci konkrétních opatření zavě. Tento přístup může významně napomoci, bude-li zapotřebí omezit prvotní odpor některých skupin obyvatelstva vůči přijímaným environmentálním opatřením. Příkladem takového odporu bylo hnutí žlutých vest ve Francii zformované v roce 2018

Karlovarský kraj

Jedná se o hospodářsky nejslabší region v ČR se stárnoucí populací. Zahrnuje rozsáhlá území po těžbě a navazující činnosti bez dalšího využití. V regionu je nejnižší počet zaměstnanců pracujících ve vědě a výzkumu a zároveň vysoké číslo osob ohrožených energetickou chudobou v sociálně vyloučených lokalitách (počet obyvatel v nich žijících činí 6000–8000). Zaměstnanců v těžbě uhlí je cca 3000.

Ústecký kraj

Hospodářsky se jedná o druhý nejslabší region, který zároveň zahrnuje nejrozsáhlejší území zasažené těžbou a navazující činností. Zhruba 11 % zaměstnanosti v regionu tvoří těžba uhlí; současně jde o kraj s vysokým podílem obyvatel se základním vzděláním či nedokončenou povinnou docházkou a s druhým nejnižším počtem zaměstnanců ve vědě a výzkumu. Nachází se v něm také nejvyšší počet sociálně vyloučených lokalit (počet obyvatel v nich žijících se pohybuje mezi 36 000–38 500). Spolu s Karlovarským krajem (s nímž tvoří z pohledu evropské regulace jeden region) poskytují těžba uhlí, uhelná energetika a navazující odvětví cca 21 500 pracovních míst, z toho 5000 míst přímo v těžbě uhlí.

Moravskoslezský kraj

Přibližně 28 % území kraje tvoří Ostravsko-karvinská uhelná pánev, kde zároveň žije polovina obyvatel regionu. Stejně jako oba výše uvedené kraje trpí značným odlivem mladých obyvatel a zároveň vysokou mírou nezaměstnanosti (často dlouhodobé). Nachází se zde druhý nejvyšší počet sociálně vyloučených lokalit (19 000–23 000 obyvatel). V regionu je rovněž zaznamenán nízký podíl menších a středních podniků. Pracovních míst v těžbě uhlí a navazujících odvětvích je cca 14 000, z toho 10 000 přímo v těžbě uhlí.

v návaznosti na snahu o zvýšení daně z pohonných hmot. Aktivní účast dotčených aktérů při plánování procesů transformace tak zajišťuje vyšší konsenzus ve společnosti.

Neformální skupiny i „velký“ koordinátor

Zapojení dotčených skupin se nemusí odbyvat pouze prostřednictvím formalizovaných procesů v rámci veřejného projednání územně plánovací dokumentace (například územní plán obce nebo zásady územního rozvoje kraje) podle stavebního zákona nebo při procesu EIA podle zákona o posuzování vlivů na životní prostředí k větším projektům. Může mít podobu neformálního projednání restrukturalizace regionu s občany při přípravě pro zadání územně plánovací dokumentace – blíže k tomu viz příklady správné praxe.

Ke koordinaci spravedlivé transformace a zapojení nezbytných skupin obyvatelstva by mohl dobře sloužit speciální úřad či funkce zřízená na úrovni kraje či vlády, který u nás zatím chybí (na

úrovni krajů existuje pouze zmíněná Regionální stálá konference) – podobně jako v současné době funguje pozice zmocněnce vlády pro lidská práva či jadernou bezpečnost. Ministerstvo pro místní rozvoj má sice v gesci i přeměnu uhelných regionů, ale tato gesce neodpovídá celkovému rozsahu spravedlivé transformace.

Vyhnut se protichůdným krokům

Je také velmi důležité, aby se v odvětvích souvisejících s přechodem na nízkouhlíkovou ekonomiku nepřijímala opatření z pohledu spravedlivé transformace nežádoucí či s ní protichůdná (například taková, která by měla charakter *carbon lock in*).

K zajištění souladu nových opatření (včetně legislativních) s principy spravedlivé transformace by mohlo také sloužit tzv. RIA neboli hodnocení dopadů regulace, které se nyní podle čl. 2 platného znění legislativních pravidel vlády připravuje při přijímání každého nového právního předpisu. Součástí hodnocení RIA jsou už nyní mj. i dopady připravovaných opatření na životní prostředí, na spotřebitele či sociální dopady. Lze jen doporučit, aby do něj byly začleněny též dopady každého návrhu na spravedlivou transformaci, například prostřednictvím vyloučení byť nepřímé podpory fosilních paliv, důsledným uplatňováním odpadové hierarchie či vyloučením energetického využití odpadu, pokud je možné jiné.

ZRANITELNÉ SKUPINY

Zranitelné skupiny zatím právo nedefinuje, přestože jde v procesu spravedlivé transformace o klíčovou kategorii. Částečně se o vymezení této kategorie osob pokouší Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se zřizuje Sociální fond pro klimatická opatření. Jmenuje tři zranitelné skupiny: zranitelné domácnosti (trpí energetickou chudobou nebo postrádají prostředky k renovaci budovy, kde bydlí a která bude nově spadat pod systém emisního obchodování), zranitelné mikropodniky (podniky s méně než 10 zaměstnanci, které postrádají prostředky pro renovaci budovy, jež bude nově náležet do systému emisního obchodování) a zranitelné uživatele dopravy (významně zasažení nadcházejícím začleněním silniční dopravy do systému emisního obchodování bez prostředků či bez možnosti na přechod k alternativnímu způsobu dopravy).

V rámci připravované novely energetického zákona se objevila definice zranitelného zákazníka, která je spojena zejména s jeho zdravotním stavem.

Mezi zranitelné skupiny ovšem patří i další osoby, které evropské a české právo nespécifikuje. V prvé řadě jsou jednou z nich zaměstnanci a ti, kteří pracují v odvětvích silně závislých na uhlíkové náročné produkci – v těžbě uhlí a jeho energetickém využívání, v oborech na tyto sektory navázaných (například IT, ostraha, logistika či údržba) a zaměstnanci v energeticky náročných provozech. Speciální skupinou jsou v tomto směru pracující nad 55 let.

Další zranitelnou kategorií jsou osoby ohrožené chudobou a sociálním vyloučením, jež může významně postihnout i relativně nízké navýšení cen energií. Jedná se velmi často o rodiče samoživitele (zejména matky samoživitelky), jedince v oddlužení (navýšení cen energií může způsobit neschopnost hradit dlužné částky podle splátkového kalendáře), a zvláště o seniory.

Příklady dobré praxe

Polsko: Účast veřejnosti i zvláštní úřad

Hnědoudelné doly v okolí města Konin patří k nejvýznamnějším v Polsku. Uzavřeny mají být okolo roku 2030. Klíčoví aktéři v regionu se dohodli na uzavření dohody o spravedlivém energetickém přechodu, kterou podepsali zástupci energetických společností, samospráv i neziskového sektoru. Dále byl zřízen Úřad zmocněnce pro transformaci při Agentuře regionálního rozvoje v Konině. Ten pro účely připomínkování plánů a jejich veřejného projednání vytvořil čtyři pracovní skupiny otevřené pro všechny zástupce komunit, podnikatelů, odborů a neziskových organizací a samospráv.

Horná Nitra: transformační plán zezdola

Starostka města Prievidza v centru slovenského uhelného regionu začala v roce 2018 pořádat setkání s místními obyvateli, podnikateli, ale i zástupci z veřejné sféry, školství a sociálních a neziskových institucí ohledně priorit a pilířů, na kterých by měl podle nich odchod od uhlí stát. I zde byly vytvořeny čtyři pracovní skupiny (ekonomika, sociální infrastruktura, doprava a cestování). Odborná konzultační firma na základě podaných návrhů sestavila akční plán transformace, který byl připomínkován na základě veřejného projednání a schůzek s místními obyvateli. Plán posléze schválila vláda a každoročně se aktualizuje.

Ida-Virumaa: delší rekvalifikace bývalým zaměstnancům

Na severovýchodě Estonska leží oblast Ida-Virumaa, kde se těží ropa z mořského šelfu, představující asi 76 % energie Estonska. V regionu klesla zaměstnanost při těžbě šelfové ropy z 14 000 zaměstnanců na konci osmdesátých let na 5800 v roce 2020. Pro bývalé zaměstnance byl v rámci transformačního plánu navržen fond, který jim zabezpečil další podporu ve výši 30 % jejich dosavadní mzdy (max. 1000 eur měsíčně), pokud v oboru (těžbě ropy) pracovali alespoň dva roky z posledních tří. Doba výplaty se mění podle délky zaměstnání.

ZÁVĚRY

- Při přípravě a realizaci opatření k transformaci ekonomiky doporučujeme vždy zdůraznit, že se nejedná o pouhou nezbytnost, ale o novou příležitost.
- Při přípravě nové legislativy a opatření doporučujeme jejich posouzení z pohledu spravedlivé transformace a předcházení vzniku *carbon lock in*. V tomto směru doporučujeme zavedení samostatné kapitoly v rámci zprávy RIA. Dále doporučujeme zařazení posouzení mezi kritéria v rámci EIA, která v současné podobě řeší pouze dopady na klima.
- Doporučujeme zřídít zmocněnce na úrovni ČR či nejvíce zasažených krajů pro spravedlivou transformaci, který by odpovídal za plánování spravedlivé transformace a koordinoval prováděná opatření.
- Doporučujeme zavádět opatření na všech úrovních včetně lokální, například v podobě konkrétního poradenství v domácnostech postižených energetickou chudobou.
- Doporučujeme následnou kontrolu provedených opatření a jejich výsledků, aby nedocházelo k fixaci prostředků v nefunkčních či krátkodobých projektech – předcházet tak *carbon lock in*.
- Doporučujeme realizovat spravedlivou transformaci s účastí dotčených skupin, aby neměly důvod k odporu proti zaváděným opatřením. Důležitá je zejména participace členů zranitelných skupin – proto jsou vhodná veřejná projednání transformačních plánů, tvorba pracovních skupin či konzultace v menších skupinách obyvatel.
- Doporučujeme v rámci spravedlivé transformace zapojit do procesu i soukromé finanční prostředky, a přispívat tak k naplňování principu odpovědnosti původce; s tím souvisí i doporučení k zavedení opatření omezujících greenwashing.
- V rámci dotačních programů doporučujeme implementaci mechanismů podporujících projekty s ohledem na přínos spravedlivé transformaci, a to i mimo Operační program pro spravedlivou transformaci.

AVEX 3/2022: SPRAVEDLIVÁ TRANSFORMACE. PŘECHOD K NÍZKOUHLÍKOVÉ EKONOMICE Z POHLEDU PRÁVA, LISTOPAD 2022
Přehled použité literatury: <http://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/avex/>

AVex je nezávislé a nestranné expertní stanovisko, které Akademie věd České republiky připravuje pro legislativní potřeby zákonodárců Poslanecké sněmovny a Senátu Parlamentu České republiky.

Připravila Akademie věd ČR, odborným garantem je Ústav státní a práva AV ČR.

Odpovědná redaktorka: Markéta Růžičková, e-mail: avex@kav.cas.cz, <http://www.avcr.cz/cs/veda-a-vyzkum/avex/>

Kontaktní osoby: Hana Müllerová a Adam Novák, Ústav státní a práva AV ČR, e-mail: hana.mullerova@ilaw.cas.cz, adam.novak@ilaw.cas.cz

LITERATURA Avex 3/2022

- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1119 ze dne 30. června 2021, kterým se stanoví rámec pro dosažení klimatické neutrality a mění nařízení (ES) č. 401/2009 a nařízení (EU) 2018/1999 („evropský právní rámec pro klima“)
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1056 ze dne 24. června 2021, kterým se zřizuje Fond pro spravedlivou transformaci
- Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2021/1060 ze dne 24. června 2021 o společných ustanoveních pro Evropský fond pro regionální rozvoj, Evropský sociální fond plus, Fond soudržnosti, Fond pro spravedlivou transformaci a Evropský námořní, rybářský a akvakulturní fond a o finančních pravidlech pro tyto fondy a pro Azylový, migrační a integrační fond, Fond pro vnitřní bezpečnost a Nástroj pro finanční podporu správy hranic a vízové politiky
- Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady, kterým se zřizuje Sociální fond pro klimatická opatření, COM/2021/568 final, 14. 7. 2021, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/cs/TXT/?uri=CELEX:52021PC0568>
- Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice 2003/87/ES o vytvoření systému pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů v Unii, rozhodnutí (EU) 2015/1814 o vytvoření a uplatňování rezervy tržní stability pro systém Unie pro obchodování s povolenkami na emise skleníkových plynů a nařízení (EU) 2015/757, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/HIS/?uri=CELEX:52021PC0551>
- Usnesení vlády č. 198 ze dne 16. 3. 2022 o Programovém dokumentu k Operačnímu programu Spravedlivá transformace 2021–2027
- Návrh nařízení Evropského parlamentu a Rady doplňující nařízení (EU) 2021/241 ve smyslu REPowerEU kapitol k plánům obnovy a odolnosti a doplnění nařízení 2021/241, 2021/2115, 2003/87/EC a rozhodnutí 2015/1814 (Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council amending Regulation (EU) 2021/241 as regards REPowerEU chapters in recovery and resilience plans and amending Regulation 2021/1060, 2021/2115, 2003/87/EC and Decision 2015/1814), dostupné na https://ec.europa.eu/info/files/proposal-regulation-european-parliament-and-council-amending-regulation-eu-2021-241-regards-repowerEU-chapters-recovery-and-resilience-plans-and-amending-regulation-2021-1060-2021-2115-2003-87-ec-2015-1814_en
- Vyhláška MŽP č. 265/2022 Sb., kterou se mění vyhláška č. 415/2012 Sb., o přípustné úrovni znečišťování a jejím zjišťování, a o provedení některých dalších ustanovení zákona o ochraně ovzduší, ve znění pozdějších předpisů
- Evropská komise, Sdělení Evropské komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, Plán REPowerEU, v Bruselu dne 18. 5. 2022, COM(2022) 230 final, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52022DC0230&from=EN>
- Evropská komise, Sdělení Evropské komise Evropskému parlamentu, Radě, Evropskému hospodářskému a sociálnímu výboru a Výboru regionů, „Fit for 55“: plnění klimatického cíle EU pro rok 2030 na cestě ke klimatické neutralitě, v Bruselu dne 14. 7. 2021, COM(2021) 550 final, dostupné na <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0550&from=EN>
- Evropská komise, Prováděcí rozhodnutí Evropské komise ze dne 26. 9. 2022, kterým se schvaluje program „Spravedlivá transformace“ pro podporu z Fondu pro spravedlivou transformaci v rámci cíle Investice pro zaměstnanost a růst pro regiony Karlovarský, Ústecký a Moravskoslezský kraj v Česku, v Bruselu dne 26. 9. 2022, C(2022) 6906 final, dostupné na

[https://dotaceeu.cz/getmedia/99c1379c-1b33-4504-9456-d690d4a1bb1e/OPTNE-OPST_rozhodnuti-20220929-\(1\).pdf.aspx](https://dotaceeu.cz/getmedia/99c1379c-1b33-4504-9456-d690d4a1bb1e/OPTNE-OPST_rozhodnuti-20220929-(1).pdf.aspx)

- Zichová, K., *Spravedlivá transformace dává Česku zabrat. Evropská komise zatím neuvolní peníze z uhlénoho fondu* [online], 30. 6. 2022, dostupné na <https://euractiv.cz/section/evropske-finance/news/spravedliva-transformace-dava-cesku-zabrat-evropska-komise-zatim-neuolni-penize-z-uhelneho-fondu/>
- Karlovarský kraj, *Plán spravedlivé územní transformace 2021–2030, Karlovarský kraj* [online], verze 5.1, stav ke dni 8. 9. 2021, dostupné na <https://www.rskkvk.cz/assets/uploads/1631516947-191673738513727038651659690615.pdf>
- Ústecký kraj, *Plán transformace Ústeckého kraje s využitím Mechanismu pro spravedlivou transformaci v programovém období 2021–2027* [online], verze 8.0, stav ke dni 30. 6. 2021, dostupné na https://rskuk.cz/files/RSK-Dokumenty/RSK-III/30_zasedani-RSK/Priloha_c_2_Plan-transformace-UK_8_0.pdf
- Moravskoslezský kraj, *Transformační plán Moravskoslezského kraje* [online], srpen 2021, dostupné na <https://www.msk.cz/kraj/zastupitelstvo/soubory.html?id=15962>
- Regionální stálá konference Karlovarského kraje, 20. řádné jednání ze dne 30. 8. 2021, č.j. KK/2013/RR/21
- Regionální stálá konference Ústeckého kraje, 30. zasedání ze dne 30. 6. 2021, usnesení č. 5d/30RSK+/2021
- Regionální stálá konference Moravskoslezského kraje, 15. zasedání ze dne 24. 6. 2021, stanovisko č. 1/15/2021
- Zákon č. 183/2006 Sb., stavební zákon
- Zákon č. 100/2001 Sb., o posuzování vlivů na životní prostředí
- Legislativní pravidla vlády ve znění usnesení vlády č. 47 ze dne 17. 1. 2018, dostupné na https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/legislativni-pravidla/LEGISLATIVNI-PRAVIDLA-VLADY_platne-od-1-2-2018.pdf
- Green, F., Gambhir, A., *Transitional assistance policies for just, equitable and smooth low-carbon transitions: who, what and how?* [online], In *Climate Policy*, Vol. 20, Issue 8, 28. 8. 2019, s. 902–921, dostupné na <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/14693062.2019.1657379>
- Eisenberg, A., *Just Transition* [online], In *Southern California Law Review*, Vol. 92, No. 101, 2019, dostupné na https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3281846
- ČSÚ, *Senioři v ČR v datech, 2021* [online], Praha, 14. 1. 2022, č.j. CSU-013384/2021, dostupné na <https://www.czso.cz/documents/10180/142141241/31003421.pdf/9a7568fd-10f1-4e6e-bfb7-7a9001f6313c?version=1.17>
- Český statistický úřad: *Senioři v ČR v datech. 2021.* Dostupné: <https://www.czso.cz/documents/10180/142141241/31003421.pdf/9a7568fd-10f1-4e6e-bfb7-7a9001f6313c?version=1.17>

Česká správa sociálního zabezpečení: Průměrná výše důchodů v ČR k 31. 12. 2021. Dostupné:

<https://www.cssz.cz/documents/20143/99389/2021Pr%C5%AFm%C4%9Brn%C3%A1%20v%C3%BD%C5%A1e%20s%C3%B3lo%20d%C5%AFchod%C5%AF%20v%20okresech%20a%20kraj%C3%ADch%20C4%8CR.pdf/3fa760a6-ac39-36c7-ce27-979af7f110f2>